

«POBL VREIZH»

B.P. 304

29273 BREST-CEDEX

Koumanantoù

Boutin : 10 lur

Skoazell : adaleg 20 lur

C.C.P. 2746-79 Rennes

GENVER 1976

misieg NIV. 72

1^{LUR}

POBL VREIZH

BLOAWEZH MAD !

**PETRA
EO**

**ARME
ar
FRANS ?**

(gweled p. 6)

Arru eo poent skubañ an ti

PENNAD-KAOS gant TUD PLOUGRAS

Jean Gwasdoue, maer Plougras

(gweled p. 4)

Kusul parres Plougras

SILAN A RA AR GOUARNAMANT AR PEZH A GAR E SPERED AN DUD

Bras meurbed eo galloud ar gouarnamant hag heni ar monopolou kapitalist, dre m'ema etre o daouarn ar peb brassañ eus ar binvioù-kelaouiñ. Petra eo gouarnamant Giscard, ma n'eo ket ur gouarnamant a-eneb d'ar bobl ? Ha setu ar gouarnamant-se oc'h ober gant ar binvioù-kelaouiñ ewid kass-degass an dud evel ma kar, rag n'int ket stank a oar penaos e c'hoarvez an traoù e gwirionez. Med brudet e vezont evel ma plij d'ar re a fell dehe bezañ mestr war spered an dud.

War ar poent-se ez eo aet an traoù war washaad abaoe m'ema ar stur etre daouarn Giscard. Da vare Pompidou dija e veze lakaet an tele, ar radio... da gomz eus serten traoù (an dramm, da skwer), ha peoc'h war ar re bouesussañ. Giscard evel Pompidou a oar lakaad e lakisien da zegass kaouadoù aon d'an dud, diwar goust ma zo gangsterien da skwer ; goude-se, e vez braw meuliñ ar poliss, pa lak e grabanoù war n'eus forzh piw, gangsterien, sur, mes ive sindikalisted, Bretoned tamallet da vezañ a-du gant an F.L.B., h.a. Sklaer eo : dre an tele, ar radio... e vez lakaet an dud da soñjal ez eo mad-tre ar pezh a ra ar poliss, ingal, dalc'hmad.

Poent eo tennañ ar pikous kuit diouzh hon daoulagad. Rag emae o c'hoari ganeomp. Emaer o klask kuzhad ouzhomp ar wirionez : war fallaad ez a an ekonomiezh, war fallaad ez a an traoù ewid al labourerien, heb ober ar gont eus ar re a zo dilabour. Ema Giscard hag e vewel bras, Poniatowski (gwashoc'h hemañ ewid na oa Marcellin c'hoazh), emaint o klask pellaad an dañjer a zo ewite eus kostez an ekonomiezh hag an dilabour, en ur c'hoari gant ar radio, an tele, da lakaad war wel ar pezh a blij dehe hag a ziskouez o galloud d'an dud.

Hanw zo bet evel-se eus ar «prisonioù», ha goude-se, eus ar «porno», hag eus ar «gwall-nerzh», hag eus «Bro-Gorsika». Bremañ e komzer eus an «arme». Med, en tu all d'al leurenn-c'hoari, petra 'zo ? An traoù, ar vuhez evel m'emañ. Gwelet 'vez bremañ -ha n'eo ket war an tele !- an CRS-ed o kemer ar pleg da vont bremañ, ingal, d'ar vicherourien, pa vezont e grev. Diwar-benn ar re-mañ, Chirac en neus lâret e oant «gwall dud» ! Lakaet e vez ar CRS-ed da vezañ gwelet mad gant an dud, diwar goust ma'z eus bet lac'het daou anehe, e Aleria... Med piw zo kaos, ma n'eo ket Ministr an Diabarzh, dallet gant e fanatikouriezh jakobinad ?...

Emaer bremañ o lakaad ar vazh da vont en-dro. N'eus lesenn ebed ken gant Poniatowski, nemed lesenn ar vazh. Bazhadoù d'ar sindikalisted, bazhadoù d'ar re a zo bet tamallet dehe bezañ a-du gant an F.L.B., bazhadoù d'ar re yaouank oc'h ober o c'hoñjeoù hag a lavar o santimant diwar-benn an arme -emaint bremañ war var mont d'ar prison ewid 5 pe 10 vloaz. Komz a raer eus an arme ewid ober aon d'an dud, tra ken. Hag ewid lakaad ar gwir, ar justiss, hag ar skiant vad eus tu ar gouarnamant.

Dañjerus eo ar gouarnamant-mañ. Ober a ray kement a gavo mad ewid chom en e sav. Red eo deomp-ni, Bretoned, soñjal ervad penaos eo bet addisklêriet hag addembannet gant Giscard ideologiezh jakobinad ha kreisenour ar Stad C'hall, unan ha dirannus muioc'h ewid biskoazh. Ema ar vazh gantañ en e zaouarn, n'eus mui karotenn ebed ken : ur vazh gant Giscard, ur vazh gant Poniatowski. An tele hag ar radio e raont gante ar pezh a garont. Da vare marw Franco ez eus bet diskouezet war an tele skeudennoù eus Spagn, da gentañ ur vanifestageg vras ewid ar frankisoù e Spagn, gant ar PCE hag all, ha da eil un oferenn ewid repos vad anaon Franco, ne oa deuet dehi nemed un dornadig tud, en o mesk fachisted Strollad an Nerzhioù Newez. Ken pouesus eo bet kavet gant tele ar Frañs an daou dra ! E gwirionez en ur glask bezañ muioc'h mui mestr war ar binvioù-kelaouiñ, e tiskouez Giscard petra eo : ur c'hilstourmer. Ema o vale war ar memes hent ha Napoleon Kozh, Bismark ha Franco.

GERIOU DIAES DA LOD :

Binvioù-kelaouiñ : moyens de communication
dramm : drogue ; **gwall-nerzh** : violence ;
taol-freus : désordre, émeute, machination ;
kreisenour : centralisateur (trice) ; **dirannus** :
indivisible ; **skeudenn** : image ; **strollad** : parti
kilstourmer : réactionnaire

UN DRO GAMM A-ENEB AR BEISANTED E PLOUSSEI (44)

Kontet hon eus a-zivoud darvoudoù ar «Vigne-Marou» e-kichen Ploussai (Plessé) e departamant al «Liger-Atlantel». Nac'het en doa ar C'hont ARMAND lesel ul labourer yaouank mont e-barzh un ti dileset gantañ. Tud a zo bet taolet er prison, goude abadennoù kriz.

Diaes eo krediñ ar pezh a zo degouezet an deiz all : gwerzhet eo bet douaroù ar C'hont Armand (1 438 devezh-arad) enno ar «Vigne-Marou». N'ouezet ket e pelec'h ? E PARIS, kamaraded ! Ar S.A.F.E.R. n'he deus ket gouiet netra pe... n'he deus ket graet netra. Den ne oar piw a zo perc'henn. Ne vern ket penaos n'eus ket kouerien en o c'hreis.

Ur wech ouzhpenn e welomp e peseurt kamp emañ ar vourc'hisien, ar «fonksionerien uhel», ar varc'hadourien-geleier hag ur bern a dreitourien all paeet ewid rentañ servij d'an holl ha pas d'ar re binwidig hepen.

PENNOU LU-BRUN O PENNFOLLIN GANT AN ARC'HANT

Ne dalv ket ar boan krediñ ez eo echu da vad soñj al laboussed-preizh p'o deus kavet nerzh divrall al labourerien e-tal o beg. Ober a reont van da blegañ. Dre guzh emaint o c'hortos an eur a gavont sklaeroc'h ewid mont war-raog adarre. Ur skwer hon eus e ti *Lu-Brun* en Naoned !

Un dra estlammus-ken-ken ewito o deus kavet an «aksionnerien», ewid gounid ur bern a argant. Mad e vefe dezo kass an usinoù kuit diouzh Naoned (tost med gwelloc'h e vefe c'hoazh e Reims) ha lesel an douaroù e-kichen Kastell an Duked Hag ar gar d'ar «bromoterien» a garfe sevel tier bras. An tachennoù ne vint ket ewid netra ha mar ne lakaont ket o fri en ur «sossiete» bennaked o werzhañ apartamantoù braw ouzhpenn... Diw wech e vo leuniet o sakodoù (godelloù).

Kemennet zo bet n'eus ket pell e oa liammet «*Lu-Brun*» gant «*Geraliment*». Petra 'c'hoarvezo goude-se ? Peb heni a lavar adarre e yelo an usinoù kuit, daoust d'ar pezh a zo prometet gant ar Prefed hag ar Ministr. Med tout 'n tud a oar pegement a goust komzoù ar perokeded-se.

Hag a-nevez en-dro dimp ?

MOR-BIHAN : GWENED LABOUR AR FACHISTED

Piw a voe souezhet d'ar sul 23 a vis Du ? Tud yaouank «*Kelc'h Sevenadurel Gwened*» an hini eo, pa ejont 'barzh ar sal lec'h m'en em vodont er «*Bourse du Travail*» e kêr Gwened. Furchet e oa bet 'barzh an armelioù, strewet ar paperioù, laeret an argant : gwashoc'h c'hoazh kunujennoù a bep sort a oa bet skrivet (e galleg) war vogerioù ar sal.

— «*Ho «Kwen ha Du, un torch-revr ewid an douristed» ; «Breizh gall» ; «Kultur Breizh, kultur a Blouked» ; «Franco a zo marv, med ar pezh en deus graet a chomo war e lerc'h».*

Er-maes e oa bet liwet kroasioù-Loren hag iwe kroasioù 'barzh ur c'helc'h a zo evel ma ousoc'h arouez ar strollad fachtist «*Urz Newez*».

Rag fachisted eo ar re o deus graet al labour-se. N'eus nemed tud eus an tu dehou a c'hell kanañ meuleudioù da Franco, ha skriw «*Nann d'ar sindikajoù*». N'eus nemed fachisted ewid ober fae war hor c'hultur, a vez heni hor pobl. Ha skopañ war hor c'hultur a dalv kemend ha skopañ war an holl gulturioù.

Piw a gav mad letaad hor banniel ? Hor banniel chomet divlam betek bremañ : n'eo ket eñ a zo bet gwelet o strakal war ar pobloù sujed en Indochin, en Aljeria hag el lec'hioù all, hor banniel ne vez gweled nemed gant an dud laouen er festoù, ha gant ar vicherourien er ruioù o c'houlenn ur vuhez gwelloc'h ?

Ar re a gar gerioù lous ewitañ n'eus anehez nemed azeulourien an Exagon «*krouet gant Doue*» ha prest da gass d'an toull an herretiked a zo ac'hanomp ?

DA BELEC'H EMAOMP O VONT E KERNEW ?

Setu amañ ul listenn a ziskouez deomp stad truezus ekonomiezh Bro-Gerne :

NIVER AN DUD DILABOUR :
Gouere Gouere gouere Gwen- Here
73 74 75 golo 75 75
1 458 1 780 3 541 5 426 5 922

Hanterkant dre gant aneze 'zo dindan 25 bloaz. Ar sevel-tier, al labour war an henchoù, an usinoù pesked, an usinoù d'ober gwenkloù houarn, an tier dilhajoù,

an usinoù paper, ar goñvers, a zo ar muiañ tapet gant an dilabour.

Dibabomp 6 stal, da skwer :

- **Rhône-Bretagne (Pont-Aven)** : 100 maouez ha 30 gwas zo o vont da goll o labour, adaleg an 31 a vis Kerzu ma ne gaver den da gemer an usin (Blanchard, unan eus mistri an usin zo aet d'an traoñ).

- **Scaplen (Plovelh)** : stal-dilhad : 136 micherour (merc'hed dreist-holl). Ema ar mestr o soñjal taol er-maes 30 % eus e dud.

- **Corlay (Gouesnac'h ha Lokei)** : 150 a implijidi. Aet d'an traoñ e mis Ebrel diwezañ. Ghome war-sav betek an 31 a vis Kerzu, med goude ?

- **Jaouen (Kig moc'h, Kombrid)** : 97 micherour. Aet d'an traoñ d'ar 14 a vis Du. Emeur o c'hortos argant digant ar gouarnamant hag un den da gemer an afer en-dro.

- **P.T.T. (Kemper)** : 10 implijad-sikour (auxiliaires) a zo taolet er-maes.

- **Usinoù Bollore (Benodet)** : ul lodenn vras eus ar vicherourien ne labouront nemed 32 eurvezh ar sizhun.

D'ar 27 a vis Du, milieroù a dud o deus diskroget diouzh o labour ewid goulenn labour e Breizh. Harpomp start, a-eneb d'ar gapitalourien a fell dezo kreskiñ o gounid war chouk al labourerien. Labour d'an oll e Breizh : setu ar pal kentañ da gass war-raog !

«LAKAAD ANEZO EN TOULL HA GOUDE VO GWELET» (Poniakozhki)

Kalz a dud a zo bet trubuilhet newez 'zo gant *Poniakozhki* hag e vewelien. Da gentañ, e Breizh, ez eus bet furchadegoù ha skrapadegoù dre ar vro ewid dastum tud a vije bet sañsed isili eus an F.L.B. 'Benn ar fin, eo bet red d'ar bolisserien lesel an darn vrasañ anezo da vont d'ar gêr hag ar re zo chomet en toull, n'ouser ket c'hoazh just awalc'h petra zo tamallet dezo. Da c'hortos int chomet er prison e-pad ma oa an dud all o lidañ gouelioù Nedeleg.

Goude, ez eus bet dastumet ur rummad all a dud, soudarded yaouank en o zoues, abalamour o dije sañsed, klasket breinañ an arme. E gwirionez, e oa o soñj hepken sevel sindikajoù e-barzh an arme ha difenn e mod-se gwirioù ar soudarded.

47 a dud a zo bet tamallet dezo breinañ an arme hag un ugent bennag a chome c'hoazh en toul da vare Nedeleg.

Red vo d'an holl mont dirag les-varn *Surentez ar Stad*, ul laz-varn bet savet da vare bresel Aljeria, ha chomet bew abaoe, daoust dezi da vezañ a-eneb diasezennoù un demokrassi wirion. Med c'hwi a oar ervad petra talvez demokrassi mod Paris.

Diskouez a ra sklaer ha splann an doareoù d'ober-mañ penaos : a fell ket d'ar gouarnamant stagañ da ziskoulmañ ar c'hudennoù ; gwelloc'h eo dezañ lakaad en toull ar re a zifenn o bro, o micher hag o gwirioù.

CHIRAC ER C'HOLONIOU

E mis Kerzu eo bet *Chirac* ha d'e heul Bonnet, ministr al labour-douar, ha Stirn, is-vinistr an «departamantoù tramor» oh ober un droiad er Gwadeloup er Martinig hag e Bro-Wiana.

Er Gwadeloup hag er Martinig n'eo ket bet gwall vad an digemer daoust ma oa bet aaset peb tra en-araog gant lakisien gouarnamant Paris du-hont. Chomet eo kannaded an tu kleiz heb mont da weled ar c'hentañ-ministr ha manifestadegoù a zo bet savet gant an otonomisted niverus awalc'h du-hont. Ewid Chirac, ar broioù-mañ a zo departamantoù evel ar re all ha gant arc'hant a vo ingalet peb tra. Ger ebed eveljust diwar-benn an emrenadur (autonomie) goulennet koulskoude gant kalz a dud er broioù-se.

E Bro-Wiana ez eus bet muioc'h a dermaji. Tremenet o deus pennoù-bras gouarnamant Paris nozwezh Nedeleg e-toues an Indianed e donder koadoù-meur ar vro. Amañ peb tra oa degasset eus Paris betek kraoù Nedeleg gant ar mabig Jesus. Na petr 'ta !

Hogen, herwez klewed n'eo ket bet gwall dedennet an Indianed gant hemañ, moarvad dre ma'z int muioc'h kustumet d'ober gant o doueoù dezo, pezh n'eo ket falloc'h, sur awalc'h !

Eveljust, an termaji-mañ zo bet ijinet ewid kuzhad kudennoù gwirion ar Vro ha dreist-oll an dilabour. Ur vro goloniset eo Bro-Wiana ha «koloniset fall» herwez or mistri, peogwir emae o klask kass du-hont tregont mil den bennag eus ar c'hwec'h koign ewid reiñ un tamm lañs d'an ekonomiezh, sañsed, padal e rank Gwianis yaouank donet da glask labour da Vro C'hall.

E gwirionez, e klasker hadpoblañ Bro-Wiana gant Parisianed ewid ma chomo tostoc'h homañ eus kalon Bro-C'hall, ha Gwianis yaouank a hello dont da Baris da beurzeskiñ ar galleg ha d'ober labourioù lous ha paeet fall.

Gwianis eus an tu kleiz pellañ o deus komprenet mad kement-mañ hag e lavaront : «*Nann, ne vo ket aloubet or Bro gant ur bobl estren*».

PENNAD-KAOS

GANT

TUD PLOUGRAS

J. GWASDOUE : an Aotrou Maer, hag e wreg

F. KERE : eilvaer

P. LIRZIN ha **J. ROLLAND** : kusulierien parres

*Pa oa bet klewet e veze dalc'het kusul parres Plougras en brezhoneg, e oa aet **Pobl Vreizh** di, da doullañ kaos gant tud ar barres ewid goùd hirroc'h diwar-benn o buhez pemdez, o micherioù, o c'hudennoù hag o diaesterioù. Un degemer deus an dibab a oa bet graet deomp, un degemer a-berzh tud hag a oar c'hoazh petra eo bewañ.*

POBL VREIZH — Peseurt micher a rit, Jean Gwasdoue ?

J.G. — Labourer-douar evel al lodenn vras deus ar re zo amañ e parres Plougras.

P.V. — Pelec'h emañ Plougras ?

J.G. — E kreisteiz aroñdissamant Lannuon, e-bord ar Finister, e-barzh ar menezioù, mar keres. N'omp nag en Treger, nag en Kernew, peogwir n'ousomp ket just a-walc'h pelec'h a gomañs Kernew. Med possubl vijemp lakaet en Kernew, se na jen ket ac'hanomp rag n'eo ket un dismegañs deomp.

P.V. — Ped a dud zo o chom en Plougras ?

J.G. — C'hwec'h kant deg ha tri-ugent (670) a oa, ar wech diwezañ oant bet kontet.

P.V. — Ha ped a gomz brezhoneg ?

J.G. — O, toud an dud a gomz brezhoneg amañ, nemed ar skolaer hag ar skolaeres pa vez degasset reoù deus a-bell. Med e mod-all toud ar re zo amañ a oar brezhoneg.

P.V. — Hag ar vugale ivez ?

J.G. — Ar vugale ne vez ket kaoseet brezhoneg diute toud, med un toullad mat aneze a oar memestra. Al lodenn vras

aneze a gompren brezhoneg, 'benn vezont arru pewart pe bemp bloaz hag a gaose ivez 'benn vezont arru seizh, eizh pe naw bloaz.

P.V. — Hag ar C'husul Parres (Conseil Municipal) a ra gant ar brezhoneg ivez, herwez ? Perag ?

J.G. — Feiz, an dud a gaose brezhoneg toud. Pa n'em gavont an eil gant egile, 'barzh an hentoù, pe 'barzh un ostaleri, pe 'barzh ur foar bennaked, e brezhoneg 'gaoseomp ordin hag e vefe drol a-walc'h deomp, p'hon eus aferioù d'ober, pe da rêgliñ pe da ziskutiñ, ma na vefemp ket kap d'en em isplikañ e brezhoneg. Honnezh eo ar yezh a zo bet desket deomp hag an heni 'c'hallomp diskutiñ ar gwellañ toud. Ouzhpenn-se, pa vez beb seurt aferioù da weled, aferioù ar barres, peb den a gav aresetoc'h en em isplikañ e-barzh al lañgach a gaose ordin. Ma vefe graet en galleg, 'vefe diskussionoù ivez, med vefe ket memestra. E brezhoneg 'vez graet bremañ abaoe eo aet ar skolaer ahont... ar skolaer a gaosee galleg... moarvad pa deu ar skolaerien deus lec'h all... ar re-se 'vez Gallaoued..

(c'hoarzhadeg)

P.V. — Hag a-viskoazh eo bet dalc'het ar C'husul-Parres en Brezhoneg ?

F.Kere — Araog oa kont memes mod. Ar maer kozh oa reizhoc'h war ar

brezhoneg ewid war ar galleg ivez. Med ma vese ar persepteur, pe unan uhel bennaked, neuse, e vese graet en galleg kuita ! Mod all alies e vese brezhoneg.

P.V. — Ha penaos emañ kont gant al labour-douar amañ, e Plougras ?

J.G. — amañ ec'h a kont gant ar jeu evel ec'h a lec'h all a-peuprê ivez. Stard eo d'an dud toud. Ni, amañ, e vezer o c'hortos ac'hanomp da verwel, abalamour da re all da gemer hon flass. Bremañ 'vez roet deomp un tamm a sikour gwech ha gwech all, ewid ar saout-laezh, ha tammoù traoù mod-se, med ar re-se n'int mann ebed. Ar re-se n'int nemed digeriñ ur prenestr war un klañv da reiñ ur bannac'h aer dezañ da c'hortos anezañ da verwel. N'a ket gwall vad ar jeu war ar maes, na muioc'h e-barzh Plougras ewid e lec'h all.

P.V. — Med sindikajoù zo, memestra, ewid en em zifenn ?

J.G. — Ya, bezañ zo sindikajoù med, red eo reiñ deze an dalvoudegezh o deus ivez. Ha n'eo ket bras ewite toud, rag ar sindikajoù na representont ket labourerien e-barzh o micher evel eo dleet deze ober. A beb sort kondissionoù zo war ar maes. Me lakfe al labourerien-douar e-barzh tri glass, mar keres. Da gentañ, e larfen dit, ec'h eo an dud o deus aresetamant da lakaad reoù all da labourad ewite, hag a zo e penn ar sindikajoù.

'Barzh ar c'hategori kentañ, e lakfen ar reoù hag a ra o produksion heb kaoud douar, ar re hag o deus poulayeroù ha kreier-moc'h pe leueoù ha koleoù. Ar re-se zo kap d'ober kig kasimant muioc'h ewid ne ra ur barres toud, ha war nebeud a zouar.

Goude neuse zo ur c'hategori all, ar re a c'hell ober o labour en ur baeañ tud d'ober aneze dezo. Ar re-se o deus ivez o holl amzer d'ober war-dro ar sindikajoù.

Hag e-barzh an drived kategorie en em gavomp ni, neuse, hag ar sort deomp-ni, dre amañ e-barzh Plougras ivez. Ar reoù hag a rank ober o labour o-un, ha n'o deus ket amzer da labourad 'barzh sindikajoù peogwir n'o deus ket amzer da jeriñ o sindikajoù evel eo dleet dezo ober. Ha m'o defe kompreneson a-walc'h toud ar re zo e-barzh ar barres-mañ, n'o deus ket ezomm d'en em goñsideriñ brassoc'h ar eil ewid egile, peogwir e rankont labourad bemdez.

Ar sindikajoù a zo anavezet gant ar gouarnamant an deiz fenos, an F.N.S.E.A. en o zouesk, ar re-se ne represantont sort ebed, hag ar re-se ne soursiont ouzhimp, rag m'o dije soursiet ouzhimp, n'o dije ket graet evel a reont. Peogwir e reont toud beteg amañ ewid gweled ac'hanomp-ni o vont kuit. Ha barzh hennez (F.N.S.E.A.) en em gav ar re en em laront 'barzh an eil kategorie, ar re a soñj dezo a zo o flass, mar be gallet bountañ ac'hanomp un tamm bihan war beb a du, d'ober o zamm toull. Med pa vemp aet kuit, ma n'eo ket bras a-walc'h hon feurmioù ken, ma n'omp ket «rantabl» evel e vez lâret an deiz fenos, ar re-se 'vefont ket ivez ; ar re-se, d'o zro, vo skubet ivez eveldeomp-ni. Ar re-se ne vefont med peder eur warn-ugent muioc'h ewidomp ivez 'barzh al labour-douar. Setu ! Med n'houllont ket akseptiñ se, beteg amañ.

P.V. — 'Barzh petore sindikad oc'h ?

J.G. — Me zo 'barzh ar M.O.D.E.F. peogwir a gav din eo eno martese 'vez difennet muioc'h ar feurmioù bihan. Bet e oan e-barzh an F.D.S.E.A. gwechall, ha p'am oa gwelet petra oant o tifenn, me m'oa sonjet mont kuit. Gwelet 'm oa bet en 58, pa oa cheñchet gouarnamant, pa oa deut ar Pemped Republik, De Gaulle en nevoa lâret penaos gantañ oa an traoù toud o vont da chom plaen. Peogwir araog hon doa graet barrajoù war an Hent Roial, an

N.12, ewid kaoud an indiksassion deus prizioù al labour-douar war prizioù an temz hag an oustilhoù. Ha De Gaulle en nevoa lâret ne dalveze ket ar boan d'ober se ken peogwir gantañ oa o vont da vezañ plaen an traoù toud. Martese..., faot ket din mont da lâred... lakaad toud an tor deus paotred ar sinkikajoù, martese int bet tromplet gantañ, med me oan ket bet tromplet gantañ, rag sur e oan araog ne oa ket kap da zerc'hel an traoù 'barzh ar mod e oant. Ha neuse, e oan aet kuit deus an F.D.S.E.A. pa m'oa gwelet e oa suprimet an indeksassion deus prizioù al labour-douar war prizioù an temz hag an oustilhoù hon devoa da brenañ.

P.V. — Ha c'hwi neuse F. Kere zo 'barzh ar M.O.D.E.F. ivez ?

F.K. — O me n'on e-barzh heni ebet ken. Abalamour pa oa bet graet grêv ar c'hig, me oa 'barzh ar C.D.J.A. hag an F.D.S.E.A. Ne oan ket aet d'ober ar grêv-se, peogwir e sonje din ec'h ae apeuprê an traoù d'ar c'houlz-se. Ha goude ar grêv-se, oa deut toud an traoù a-dreñv... Goude ne oan e-barzh sindikad ebet. Ha me zo arri kozh bremañ...

P.V. — Ha c'hwi, Pierre Lirzin, c'hwi 'zo labourer-douar ivez ?

P.L. — Nann, me zo toer ha mañsoner, artizant kwita. Amañ n'a ket ken mad ar jeu gant an artizanted ivez peogwir e talc'her da ziminuiñ. Mont a reont kuit ha ne deu den ebed da ramplasiñ aneze ken. Ar re yaouank a c'ha kuit hag ar re gozh a c'ha en retred. Kalz a labourioù zo d'ober, med kalz a reparassionoù vez d'ober. Batimancoù newez, tier newez, traoù evelse vez ket graet kalz. Hag ar re yaouank blij ket dezo repariñ kement-se ha gant-se, vez ket labourer kement-se war ar vicher ken. Gwelet 'm eus bet daouzeg artisan amañ e-barzh Plougras, etre toerien ha mañsonerien, ha bremañ welan n'eus ket med tri ken. Ne blij ket al labour sur a-walc'h d'ar re yaouank, pe n'eo ket rantabl, un dra bennak 'zo, n'eo ket normal, kwita. N'eo ket rantabl al labour peogwir kalz a reparassionoù zo d'ober. Muioc'h a avantaj zo d'ober traoù newez ewid repariñ traoù kozh.

P.V. — N'eus ket tier newez da ober dre amañ ?

P.L. — O, bez'zo unan bennag, med pas kalz.

P.V. — Martese gant ar «plañ-dour» vo kalz a draoù da ober ?

F.L. — O, soñj ket ken vo cheñchet kalz a dra gant hennezh.

P.V. — Petra eo ar plañ-dour-se just awalc'h ?

J.G. — N'oun ket pelec'h en em gav ar plañ-dour, peogwir n'ousomp ket c'hoazh e-barzh petore kondissionoù vo droed da sevel tier en dro dezañ. Eno 'ni ma ar gudenn, an deiz fenos. Ma vefe droed da sevel tier en-dro dezañ. Eno 'ni ma ar gudenn, an deiz fenos. Ma vefe droed da sevel un ti bennag, martese, en-dro dezañ, neuse, martese, unan bennag en nevo bolontez vad awalc'h da werzhañ un tamm douar d'unan bennag da sevel un ti. Goud a oar an den ma vez graet ar plañ-dour, ac'hanta, n'omp ket kad da goll, rag un dewezh teuy unan bennag da weled hennezh, setu tamm pe damm ar c'hoñvers a wellaio memestra 'barzh ar vro.

J.G. — Vo ket sur war an dossen, memestra !

(c'hoarzedeg)

Se vez komprenet awalc'h. Hennezh zo da vezañ graet etre Gwerliskin ha Plougras hag e vo goloet un toullad mat a zouar ase.

P.V. — Ha neuse, Jean Rolland, petra oc'h-c'hwi ?

J.R. — Me 'ra un tamm añtrepris. Klask teil, drilhañ douar, un tamm a bep sort ivez, 'vel vez graet, med emamp o vont da ziminuiñ ivez. Ma-unan a labouran. War fallad ec'h a toud an traoù, al labourioù a ziminu deomp ivez hag ec'h eomp war a-dreñv ivez, vel al labourerien-douar.

P.V. — Ha petra vije d'ober ewid gwellad stad ar vro ?

J.G. — Kalz a draoù. Da gentañ toud, n'eo ket en ur reiñ un tamm sikour deomp, na vo graet mann ebed. Me mije sonjet awalc'h, e-sell ar vicher omp oc'h ober, ma vije paeet hon zraoù deomp vel eo dleet paeañ aneze, ha ma c'ha ar pezh hon eus da brenañ war-raog, kass hon re war-raog da heul ivez. Ha neuse vije bet moaien deomp da vevañ 'vel an dud all. Bremañ 'vezer o trêtiñ ac'hanomp kasimant a beorien. Me sonj din omp sañset da vezañ paeet hon zraoù deomp apeuprê hag ivez diouzh ar pezh a gousto dimp an temz an oustilhoù hag an traoù all. Ha ni n'omp ket konsideret ken, peogwir bremañ e vezer o risklañ ac'hanomp... med ma gemero unan plass tri pe bewar diouzhimp, n'eo ket hennezh a raio produksion evel raomp-ni bremañ, na n'eo ket hennezh a baeo ivez an ouvrier hag an artisan, na n'eo ket hennezh a lakaio aneze da vevañ, rag 'vo ket med daou pe dri da vevañ ha ni bremañ, 'barzh hon feurmioù, zo c'hoazh pewart pe bemp a dud bepred, an eil da gass d'egile. Hag ur wech vimp partiet, pa c'h ay an tri c'hard diouzhimp kuit, sur an artisan, hag ar c'hoñversant ha toud an traoù all a c'hallont mont da heul ivez...

*Komzoù d'astumet gant
Daniel Giraudon ha
Loïc Kervoas
(da vezañ kendalc'het)*

ARME AR FRANS ?

— Er Frañs, petra eo an arme ?

— Milouer un istor eo, istor Bro-Frañsia é astenn he galloud diàr goust heni ar broioù ameseg, é stagiñ ar re-mañ doc'hti dre an nerzh hag é toned da vout ur stad kapitalist kreñv ha mestr àr un dachenn hanwet «broadel».

Gouarnet eo bet dalbec'h an arme en he stad, ewid roiñ an tu d'ar Frañs da biaoñ douaroù e peb korn ag ar bed, ha da zoned da vout mestr àr bobloù a beb sort, mad da vout sunet.

Gouarnet e vez dalbec'h an arme e stad a sentidigezh ewid ma flastro kentizh kement heni a bobloù ar Vro-C'hwec'hkorn daet c'hoant dehi sevel he fenn, un tamm bennag, hag ewid ma vo gouarnet an urzh vourc'his a-eneb d'al labourerien.

Lakaet e vez ar soudarded da selled dalbec'h doc'h an amzer dremenet, enni taolioù-kàer enorus e-leizh ; lakaet e vez ar soudardet e stad d'ober kement 'rall, mar bez red, en hon amzerioù.

Kreñv spontus eo àr an arme ideologiezh vroadelour ar «Frañs peurbadus», un ideologiezh jakobinad hag a zo, anad eo, enebet krenn doc'h ar bobloù «bihan» (Breizh, Euskadi, Korsika, h.a.) bet staget doc'h pobl Frañsia (pe Bro Gall). Ag an oll bobloù-se e vez embannet e-barzh an arme eh int ar mump pobl, ar mump bro, ged ur yezh hebken, un interest hebken...

An arme ema en he c'harg stummiñ ar baotred yaouank. Ha petra 'ra anehe al liessañ ? Tud sentus, reizh, doñvaet, tud n'o do ket poan ar batroned gete.

Setu perag e vez red **sentiñ** a-grenn, hag heb marc'hatat na termal.

— Ar Vretoned en arme.

— Skuillet eo bet gwad ar Vretoned divusul en amzer dremenet, ha n'eo ket bet amezhet o foan, ha pa soñjer er «Mari-Louised», e kamp Conlie (1870-71), e breselioù ar c'holonioù, er bresel 1914-1918

Diaes eo bet d'ar Vretoned en em ober doc'h gisioù an arme, ken disheñvel doc'h o re. Digulturet int bet ; goap zo bet graet anehe : «*Ar Breton zo ur plouk*» ; ha c'hoarzhadegoù ged re Baris diàr goust an oll Vretoned (re bro an Naoned hag all). Diw wezh plouk e oa ar vrezhonegerion : c'hoarzhadegoù diàr o c'houst dre ma tae galleg saoud gete.

Ha neoazh, na pegen uhel e vez lakaet an arme ged ar re a vez bet é ober o c'hoñjeoù, pe bet añgajet ! Soñjal a ra an dud iwe ema an arme un dra vad, ha pa c'heller 'n em añgajiñ a-raog an oad, rampilañ, boud soudard a vicher...

— Ar Vretoned disoudarded

— Boud bet grade zo un dra enorus ; priset e vez ar medalennoù.

Ober a ra berzh an arme, ha pa vez 'n em ziskoueziñ, dreist-oll àr ar-maes.

Braw eo endevoud ur pañsion, ur retred...

Ar soudarded a vicher achu gete o 10 vlé pe o 15 vlé e vez sellet mad doc'hte : kaved a raer mad doc'h o gweled é kemer ar gwellañ kargoù, a-raog ar re 'rall (ewid al labour ha rac'h). Lakaet e vo da vâer ur c'homandant, pe ur c'horonal e retred...

— An arme e Breizh

— Ar vrassaad eh a beb blé tachenn kampoù an arme hag heni ar c'hasarnioù... pennoù-bras an arme ne gemeront tamm nec'hañs erbed ged ar parkoù pe ged al labourision-douar... E-kreis hor bro ema skol etre-armeel Koetkidan...

— An tu kleiz gall hag an arme

— Nend eo ket forzh splann ar pezh a soñj ar strolladoù gall a-zivoud an arme, daousto dehe boud ag an tu kleiz. Ha mad eo gouarn un arme ewid ar vro c'hwec'hkorn a-bezh, en ur framm sossialist ? Hag Europa ? Petra 'tay ar bobloù da vout e-diabarzh ar Stadoù ? Hag ar re a zo didammet etre diw pe deir stad ? Petra 'dall, un «di-zalc'h broadel» ewid ar stad c'hwec'hkorn ? Petra 'venn lâred «dizalc'h broadel» ha pa weler an treustoù etrevroadel, gall a orin, pe estren a orin ? Ged piw ema ar galloud, ma n'ema ket ged an treustoù dishanw a ren peb bro, peb stad, ged o argant.

Ha pa weler nend eus nemed treustoù etrevroadel, pe-sort «di-zalc'h broadel» o deus tud an tu kleiz da zifenn, dorn ha dorn ged tud an tu dehou ? A be-sort tu e c'hell an enebour sailhiñ ? A lodenn «sossialist» Europa ? Ha neuse, red eo lakaad an «di-zalc'h broadel» a-raog peb tra ? Ag ur stad kapitalist, hec'h intérestoù é voned a-eneb da re ur stad kapitalist arall (ar stad c'hall, da skwer) ? Petra en deus an tu kleiz da weled ged kement-se ?

Peheni vo an arme, mar bez lakaet an tu kleiz gall e penn an traoù ?

Boud ema U.D.B. a-eneb da arme ar c'hapitalism, dre m'ema homañ matezh ged bourc'hision Vreizh pe ged re Baris.

Boud ema U.D.B. a-eneb da arme ar Stad C'hwec'hkorn, dre ma venn ket ansav ema graet Frañs ged bobloù pa n'eo ket ged «pobl Frañs». Mes en arme ne gomzer nemed ag ur bobl.

Er stad m'ema an traoù bremañ, kann a ray U.D.B. ewid ma vo sellet doc'h ar soudard 'vel doc'h un den, ur sitoian (keodedour) hag ul labourer. Kann a ray, ewid ne sinifio ket ar ger «sentiñ» koll e benn etre daouarn an ofiserion ha boud kemeret 'vel loened (da skwer, kaoud da zebriñ boued difonn hag aaset fall, kaoud dilhad-gwele lous, ober anerioù (korveoù) en despet d'ar skiant vad, boud tregasset en ur fesson vil). Kann a ray ewid ma ne vo ket kollet amzer, gwastet an traoù, graet eksersissoù diamzeret, lakaet ar soudarded da lemel neb ster doc'h ar vuhez. Kann a ray U.D.B. c'hoazh ewid ma vo arsavet ged ar gaou a vez graet, doc'h ar soudarded àr dachenn o studi hag o micher.

Kann a ray U.D.B. ewid sevel un arme-pobl, ma chomo ar soudarded anehei tost d'o c'hêr, d'o zud ha da lec'h o labour, aprestet, peb unan rhewez e apertis, ha prest da zerc'hel penn ma savehe dañjer a gostez ar gilstourmerion diabarzh pe diavaes é klask ober droug da bobl Vreizh ha kement-se, kengred ged nerzhioù-pobl ar bobloù arall.

GERIOU N'INT KET ANAVET EN OLL RANNYEZHOU

milouer : meleour ; **é** : o, oc'h (**é ober** : oc'h ober) ; **diàr** : diwar ; **doc'h, doc'hti, doc'hte** : ouzh, outi, oute (to) ; **àr** : war ; **gouarn(et)** : miroud (et) ; **dalbec'h** : dalc'hmad ; **plaoññ** : perc'hennañ ; **a, ag** : eus ; **kentizh** : kerkent ; **daet** : deuet ; **e ta** : e teu ; **arall** : all ; **memp** : memes ; **ged** : gant ; **gete** : gante (o) ; **amerzh (et)** : espern (et) ; **diw wezh** : diw wech ; **neoazh** : koulskoude ; **blé** : bloaz ; **ne gemeront tamm nec'hañs erbed** : n'int ket nec'het tamm ebed ; **nend eo ket forzh splann** : n'eo ket gwall splann ; **petra 'dall** : petra 'dalvez ; **petra 'venn lâred** : petra 'sinifi ; **sailhiñ** : en em ziskouez a daol trumm ; **kann** : stourm ; **aprestet** : akuit ; **rhewez** : herwez ; **apertis** : ampartis ; **ma savehe** : ma savje ; **endevoud** : kaoud.

GERIOU DIAES DA LOD :

stummiñ(añ) : former ; **strollad** : parti ; **dizalc'h broadel** : indépendance nationale ; **aprestet** : exercé ; **kengred** : solidaire

Mignonned ker,

Echuiñ a ra ma c'houmanant-bloaz er mis-mañ. N'adkoumanant ket ewid 1976, ha n'eo ket rag bez 'vefen displejet gant ar gelaouenn, a gavan pinvidig war veur a zachenn. Kollet eo bet ganin ma flassen-labour, newez 'zo. En askont da se, ez on oblijet da glask impij e kêr-mañ pe e kêr all, heb chomlec'h resis. Pa vo adkavet ganin ur stad gwelloc'h, ez adkoumanantin d'ar gelaouenn.

Gourc'hemennoù kaloneg ha bloa-wezh mad.

KERSPERN Philippe
HYERES

Keneiled ker,

Abaoe an niverenn 66 (15 Gouere 1975), ne zegemeran ket ken **POBL VREIZH**. Disonjet em eus kass deoc'h va adkoumanant. Kass a ran deoc'h eta gant al lizher-mañ ur chekenn 20 F. Hag-eñ e c'hellfec'h kass din an niverennoù deuet er-maes abaoe ? Trugarez en araog.

Va gwellañ gourc'hemennoù a gassan deoc'h ewid **POBL VREIZH** hag a zo ur gelaouenn dedennus ha graet mad a lennan bepred gant dudi.

Bernez an NAILL
NAONED

KLENVED AR VRO

Bez a zo ur c'hleñved hag a ra e reus gwashoc'h 'wid biskoazh dre hon bro, hirie an deiz : an dilabour an hini eo. Tud 'zo a lavar n'hall ket cheñch an traoù e neb stumm : herweze, an dilabour, du-mañ, a vije ur gwall dilouzoù ha dibare, ken gwir ar lavared, ur wech da vad, e vezo troet ar Vretoned da viken ouzh ar gwin ruz ha ne vo bepred Breizh nemed ur vroig paour kondaonet da c'houlenn an alusen digand Paris !...

Eveljust, ni, paotred ha merc'hed U.D.B. ne gredomp ket a vould'hennou a'r sort-se ! Embannet hon eus dija ar perag hag ar penaos eus stad truezus hor bro. Med, gwir eo, kaer 'zo lavared, ur walenn-a-gastiz eo an dilabour, ha ken anad eo d'hon daoulagad bremañ ma vefe red bezañ dall a-benn menel heb e weled...

Degouezet eo din-me alies dizoleiñ, war ma hent, pares an dilabour : an dienes. Arsa, dres, un abardaez a vis Du, e Roazon...e oamp o vale 'tal ar gar, ur mignon ha me, pa oamp bet galwet gand daou zen estren : daou glasker-bara, diouzh gweled. Ma mignon 'n 'oa tanet o fennad-sigaretenn d'ar baotred kozh ha ragtal, ur gaos a oa savet e brezhoneg :

— «C'hwil 'taou n'oc'h ket ac'han, bepred !...» eme unan.

— «Nann, 'vat !» 'mon-me. «Eus Bro-Lanuon c'h omp !».

— «Ac'ha ! Me iwe ! Ha ma c'hama-rad, eñ, 'zo deus Bro-Wened !...».

N'ouson ket dre penaos o doa divinet 'oamp brezhonegerien : diouzh hon poues-mouezh (accent) moarvad. Bezet pe vezo, plijadur vras hon devoa bet o kaoseal eus hon c'hornig-bro, eus hon tiegezh (familh) hag eus hon buhez... E-gis-se, hon doa gouezet e 'oant deut da Roazon, newezig 'oa, dre an tren, hag o doa klasket labour a beb tu heb kavoud netra 'med tud diseblant ha dishegar. A-raog 'n em zispartiañ hon doa roet dezo, ouzh o goulenn, un nebeud alioù hag un dornadig arc'hant, peadra da zebrin un tamm... Ha neuse ?...

Neuse, hon doa adkavet anehe un abardaez all -me'w-dall, siwazh- dirag ti-metal R.T.L...

Kement-mañ a ziskouez penaos ec'h achu re alies ar Vretoned dilabour : en ospital, da gentañ (na ped 'm eus gwelet eno !...), c'hwezhet gante o c'hof ha poazh o avu gang an alkool, ha goude, na petra 'ta, er vèred...

Mar greomp ar c'honchoù e tle bezañ ur 60 000 den dilabour bennag, e Breizh, en deiz a hiziv. Ur milion hanter e Bro-Frañs. Ha marteze, memes, diw wech muioc'h a-benn daou vloaz, herwez sindikadourien 'zo...

Piw 'zo gwazh ar muiañ eus an enkadenn ekonomikel-se (crise économique) hag eus an dienes, a gredit-hu ? U.D.B. a respont : al labourerien baourañ hag ar broioù paourañ, evel hon heni : BREIZH...

Neuse, an dilabour ec'h eo kleñved ar vro ? Ya, sur ! Mar kar d'ar Vretoned, avad, e vo kavet ul louzoù dezañ : ur sokialouriezh (socialisme) vreton e-lec'h ma ouio ar Vretoned diorren (développer) o ekonomiezh herwez interestoù hag ezommoù pobl Vreizh (peuple Breton)...

Michael BRIANT

KOUMANANTIT DA

LE PEUPLE BRETON

B. P. 304 — 29273 BREST-CEDEX

HANW

HANW-BADEZ

CHOMLEC'H

a gass e goumanant boutin : 20 lur⁽¹⁾
skoazell : 30 lur⁽¹⁾
estrenvro : 30 lur⁽¹⁾

Amañ an arc'hant dre chekenn-bost⁽¹⁾
mandat-lizher⁽¹⁾
chekenn-bank⁽¹⁾

(1) Diverkit ar gerioù na servijont ket.

C.C.P. RENNES 2365—76.

Beb daou viz lennit :

AL LIAMM

(savet e 1945)

ar gelaouenn nemeti o reiñ,
c'hwec'h gwech ar bloaz,
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù
a beb seurt ha keleier.

80 pajenn e peb niverenn.

Rener : Ronan Huon.

Koumanant : 30 lur. Studierion : 25 lur.
Mme S. Cherel, 100 bd de Verdun Rennes
C.C.P. 2184-34 Rennes.

ERRATA

Foto kentañ, pajenn unan P.V. diwezhañ a oa bet graet gant **Le Télégramme**.

AR FALZ

kelaouenn drimizieg an Emzao
diazezet gand Yann Sohier
bodet ennañ skolaerien ha kelennerien
Vreiz

a-du gand eur skol vreizeg ha laik gwirion

Lennit Ar Falz ! Komanantit d'ar Falz !

(20 lur evid 6 niverenn)

AR FALZ, straed Kan-ar-Gwez
29245 Plourin-Montroulez
C.C.P. 430-20 H Roazon

DA ZESKIN BREZHONEG

HA D'E BEURZESKIN

UL LEVR NEWEZ SAVET
GANT FANCH MORVANNOU :

ASSIMIL

«AR BREZHONEG DIDORR»

PREDERIOMP PEMP MUNUT!

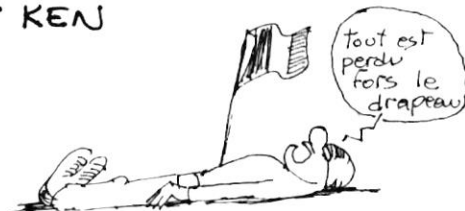

GWECHALL INDOCHINA HAG
ALJERIA A OA E DIABARZH
AR FRAN'S "UN HAG IN'DIVISIBL".

INT, VIETNAMIS HAG ALJERIANED
A OA AN

"ENEBOUR DIABARZH"

BREMAÑ EMANT EN DIAVAES
HA N'INT KET KEN
ENEBOURIEN

BREIZHIS, OKITANIS, KORSIKIS,
LABOURERIEN, PEISANTED,
MERL'HED, STUDIERIEN,
HA FOETERIEN-HENT, NI ZO
HOLL ENEBOURIEN DIABARZH,
GRONNET GANT AR STAD
C'HALL HAG AN ARME

LAMPOMP TOUT EN DIAVAES!

PIW VO TAPET? AR RE A
VEW WAR HOR C'HONT KEIT
HA MA CHOMOMP EN DIABARZH.

AN DE MA VIMPAET TOUT
ER MAES VO KET KEMENT
A STAD BARZH AN ARME!

STUDIERIEN